

ӘДЕБИЕТ ПЕН ТАРИХТЫ ОҚЫТУДА КІРІКТІЛГЕН САБАҚТАРДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жұманова А.З.

«Үштөбе қаласының гуманитарлық колледжі», Қазақстан Республикасы, Үштөбе қ.

*e-mail: ayzhan.zhmanova@inbox.ru

Мақалада интеграция заманауи оқытудың әдістемелік негізі екені айтылады. Нақтырақ айтсақ, әдебиет пен тарихты оқытуда кіріктірілген сабақтардың ерекшеліктері талқыланады. Оқытудың кешенді тәсілінің әдіснамалық негізі қоршаған әлем және оның заңдылықтары туралы жалпы білімдерді қалыптастыру, сонымен қатар ғылым негіздерін меңгеруде пәнішілік байланыстарды орнату болып табылады. Осыған байланысты кіріктірілген сабақ, егер оны жүзеге асыруға басқа ғылымдардың және басқа оқу пәндерінің әдістемесі бойынша оқытылатын материалды талдаудың білім, дағды және нәтижелері тартылса, өзіндік құрылымы бар кез келген сабақ деп аталады. Кіріктірілген сабақтар әртүрлі деңгейде жүргізілуі мүмкін: концептуалды-ақпараттық және бинарлық. Кіріктірілген тарих және әдебиет сабақтарының мақсаты – тарихи оқиғаларды зерттеу және олардың әдебиетте қамтылуы. Бұл сабақтардың мақсаттары төмендегідей: фактілер, оқиғалар, құбылыстар арасындағы байланыстарды іздеуге үйрету; философиялық, саяси, экономикалық қорытындылар жасау; талдауға, салыстыруға, салыстыруға, жалпылауға үйрету; балаларды тарихшылар мен жазушылардың мәнді оқиғалары мен құбылыстарынан адамгершілік сабақтарын алуға үйрету. Бүгінгі жастардың ертеңгі күні қоғамымыздың болашақ көшбасшылары, сондықтан біз олардың жан-жақты, ой-өрісі кең азамат болып қалыптасуына ықпал жасаймыз.

Кілт сөздер: интеграция, концептуалды және ақпараттық деңгей, бинарлық деңгей, кіріктірілген сабақтар.

Кіріспе

Қазіргі таңда интеграция сөзін көп естіп, күнделікті өмірде қолданып жүрміз. Бұл атау оқу үрдісіне сонау сексенінші жылдары еніп, ол пәнаралық байланыстың ең жоғары түрін білдіре бастады. Интеграциялық, яғни кіріктірілген сабақтарға қызығушылықтың себептері қандай?

Біріншіден, интеграция заманауи оқытудың әдістемелік негізі. Екіншіден, интеграция пәндер бойынша ғылыми білімнің алшақтығын еңсере отырып, білім алушыларға «тұтас әлемді» көрсетуге мүмкіндік береді және қайталауды жояды. Басқаша айтқанда, практикалық тұрғыдан алғанда, интеграция пәнаралық байланысты нығайтуды, шәкірттердің шамадан тыс жүктемесін азайтуды, оқушылардың алатын ақпарат көлемін кеңейтуді және оқудағы мотивацияны күшейтуді қамтиды.

Материалдар мен әдістер

Оқытудың кешенді тәсілінің әдіснамалық негізі – қоршаған әлем және оның заңдылықтары туралы жалпы білімдерді қалыптастыру, сонымен қатар ғылым негіздерін меңгеруде пәнішілік байланыстарды орнату дегеніміз абзал. Осы ретте кіріктірілген сабақ деп жүзеге асыруға басқа ғылым әдістері мен оқу пәндерінің білім, дағды және талдау нәтижелері қамтылатын, өзіндік құрылымы бар кез келген сабақты айтамыз. Кіріктірілген сабақтар әртүрлі деңгейде, атап айтқанда концептуалды-ақпараттық және бинарлық түрде жүргізіледі.

Кесте 1 – Пәндер аралық байланыс және оқытудың интеграциясы: концептуалды, ақпараттық және бинарлық деңгейлер

Концептуалды және ақпараттық деңгей	Бинарлық деңгей
Әртүрлі пән мұғалімдері ақпаратты үйлестіреді, тақырыпты, мақсаттарды тұжырымдайды, бірақ сабақты бөлек жүргізеді.	Бір мезгілде оқыту

Әдебиет сабақтарын тарихпен интеграциялау сабақтың стандартты емес формаларын тудырады. Атап айтқанда, саяхат сабағы, сабақ-серуен, сабақ-сұхбат, сабақ – қойылым.

Қызықты сұхбат сабағы - бұл көркем шығармалардағы кейіпкерлер немесе тарихи кейіпкерлер (тарихи оқиғалардың немесе адам өмірінің бірегей куәгерлері ретінде) «сұхбаттасу». Саяхат сабағы тек әдебиет тарихымен ғана байланысты емес, сонымен қатар тарихи дамудың дәуірлері мен кезеңдері бойынша экскурсия болуы мүмкін.

Кіріктірілген әдебиет және тарих сабақтарының мақсаты - тарихи оқиғаларды зерттеу және олардың әдебиетте қамтылуы. Бұл сабақтардың мақсаттары - фактілер, оқиғалар, құбылыстар арасындағы байланыстарды іздеуге үйрету; философиялық, саяси, экономикалық қорытындылар жасау; талдауға, салыстыруға, жалпылауға үйрету; балаларды жазушылар мен тарихшылардың мәнді оқиғалары мен құбылыстарынан адамгершілік сабақтарын алуға үйрету.

Оқыту әдістері мен тәсілдері: мәселелік лекция, тәрбиелік талқылау, ізденіс жұмысы. зерттеу әдісі, нақты жағдайларды талдау, жеке тапсырмаларды орындау, рөлдік ойындар, әртүрлі көздермен жұмыс істеу. Оқытылатын материалға эмоционалдық қатынасты қалыптастыру үшін өлең оқу, әдеби шығармалардың үзінділері, музыка, әндер, өлкетану материалдары кеңінен қолданылады. Жұмыста әртүрлі формалар қолданылады. Атап айтқанда, кіріктірілген сабақтар өткізу, әдеби-тарихи зерттеулер, семинарлар, баспасөз конференциялары, аралас сабақтар, сабақ-түсіндірме, драматизация, сабақ-сынақ т.б. Кіріктірілген сабақты дайындау кезінде оларды өткізудің келесі технологиясын пайдалануға болады.

Кіріктірілген сабақтарды дайындау кезеңдері:

Бірінші кезең – дайындық;

Екінші кезең - орындалу;

Үшінші кезең – рефлексиялық.

Дайындық кезеңі.

Бірінші қадам. Шығармашылық топты ұйымдастыру. (психологиялық үйлесімділік).

Психологиялық үйлесімділік кез келген адамдар тобының табысты болуының маңызды факторы болып табылады, өйткені сабақтың сәтті болуы ұжым жұмысының өзара үйлесімділігі мен үйлесімділігіне байланысты.

Екінші қадам: сабақты жоспарлау

1. Саны. 2. Тақырып. 3. Мерзім.

Сабақты жоспарлау кезінде келесі сұрақтарға жауап беру керек:

Кіріктірілген сабақ не үшін қажет?

Ол қандай білім беру мәселелерін шешуге көмектеседі?

Үшінші қадам: тәрбиелік мақсаттарды қою.

Кіріспе және тәрбиелік кіріктірілген сабақ (синтез).

Мақсаты: оқытылатын бағдарлама бөлімінің бастапқы тұтас бейнесін қалыптастыру.

Белгілі бір тақырыптар бойынша сабақтар (талдау)

Мақсаты: кіріспе-жалпы сабақта өтілген материалды нақтылау және тақырыпқа ену (білімді тереңдету және кеңейту).

Жалпылау кіріктірілген сабақ (синтез)

Мақсаты: алған білімдерін жалпылау және жүйелеу алдыңғы сабақтар.

Төртінші қадам; сабақтың дизайны.

Мақсат (оқушыға бағытталған);

Тапсырмалар (мұғалімнің іс-әрекеті);

Интегратордың анықтамасы (білім базасы);

Қатысты тақырыптар;

Мұғалімнің өзіндік шығармашылығы; жоспар құру – контур.

Бесінші қадам: репетиция

Дайындық кезінде сабақтың уақытын белгілеу керек, бұл сабақтың барысын нақты анықтауға және белгіленген шеңберде қалуға көмектеседі. Бұл кезеңде мұғалімдердің сабақтағы «рөлдері» анықталады, серіктес қашан бастау керектігін анықтау үшін монологтан диалогқа барлық ауысулар пысықталады.

Орындау кезеңі

Құрылымда әртүрлі тәсілдер бар кіріктірілген сабақтар. Міне, төменде кіріктірілген сабақтың бір нұсқасының технологиялық картасы көрсетілген.[1]

Кесте 2 – Интеграцияланған сабақ құрылымы: кезеңдер, мұғалім мен оқушының іс-әрекеттері

Сабақтың кезеңдері	Кезеңнің мақсаты	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Нәтиже
1. Ұйымдастыру кезеңі	Сабақ тақырыбына қызығушылық тудыру, бұрыннан бар білімдерін пысықтау.	Оқушының танымдық белсенділігін ынталандырады. Ол үшін келесі әдістер қолданылады: проблемалық сұрақтарды құрастыру, қызықты фактілерді пайдалану, бар гипотезалармен таныстыру, бейнероликтерді көрсету.	Олар білетін ақпаратты есте сақтайды, жаңа ақпаратты қабылдайды, мәселені түсінеді, сұрақтар құрастырады.	Сабақ тақырыбына деген тұрақты қызығушылық, жаңа білім алуға ұмтылу.
2. Түсіну кезеңі	Жаңа білімді меңгеру және түсіну, оны бұрыннан бар біліммен салыстыру, танымдық дағдыларды дамыту, жағдайды бастан кешіру, зерттелетін оқиғаларға құндылық көзқарастарын қалыптастыру	Жаңа ақпаратпен таныстырады, бағыттаушы және мәселелі сұрақтар құрастырады, топтық рефлексияны ұйымдастырады, тапсырмаларды құрастырады.	Олар әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істейді, өздерінің болжамдарын алға тартады, мәселелерді талқылайды, өз сұрақтарын қояды, мәселелерді шешеді, ұжымдық талқылау нәтижелерін ұсынады. Логикалық және құрылымдық диаграммалар мен кестелерді құру	Жаңа білімді меңгеру, танымдық дағдыларын дамыту, құндылықтар жүйесін қалыптастыру

Сабақтың кезеңдері	Кезеңнің мақсаты	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Нәтиже
3. Жалпылау және рефлексия кезеңі	Білімді жалпылау және жүйелеу, рефлексия	Білімді жалпылауға және жүйелеуге ықпал ететін сұрақтар құрастырады. Рефлексия кезінде сұрақтар қояды.	Алған білімдерін жинақтау, жүйелеу. Өзінің оқу іс-әрекетіне рефлексия жасау.	Жалпыланған және жүйеленген білім. Оқу іс-әрекеті, оның нәтижелері туралы рефлексия, өзін-өзі бағалау

Рефлексиялық кезең

Сабақты талдау, артықшылықтары мен кемшіліктері.

Сабақтың негізгі айырмашылықтары

Кесте 3 – Пәнаралық байланыстар мен кіріктірілген сабақтардың ұғымдары мен мазмұндық деңгейлері

Қолданылуы пәнаралық байланыстар	Кіріктірілген сабақ
Ұғымдар деңгейі, фактілер.	Деңгейі, ұқсас тақырыптары, мазмұны

Интеграция түрлері

Тік тақырып: әр түрлі оқу жылдарындағы бағдарламалардың біртекті материалдарын қамтиды (қазақ ертегілері; өлеңдер; әңгімелер.)

Көлденең: берілген сынып деңгейіндегі бірнеше пәндерді біріктіруді қамтамасыз етеді.

Шығармашылық, тарих, әдебиет, қоғамтану.

Интеграцияны тік және көлденең деп бөлу маңызды. Көлденең интеграция берілген сынып деңгейіндегі бірнеше пәндерді біріктіруді қамтиды.

Көлденең тақырып. Оқытудың мазмұндық бірлігі басқа оқу пәндеріндегі тақырыптармен байланысты болуы мүмкін тақырып. Пәнаралық байланыстар ғылыми білімнің құрамына негізделеді [2].

(факт, концептуалды, нақты).

Ерекшеліктер:

- басқа пәндерден материалдар анда-санда енгізіледі;
- әр пәннің өзіндік мақсаты, міндеттері, бағдарламасы бар дербестігі сақталады;
- жалпы сабақ бағдарламасы сақталған.

Тік тақырып. Берілген тақырып бойынша диалог негізінде бірнеше мектеп пәндерін біріктіру. Беліріліп отырған тақырыптың мақмұны айқын, эмоционалдық көңіл-күйді, эстетикалық әрі моральдық мағынаға ие. Бұл апта ішінде бірнеше сабақтан өтетін негізгі сөз тіркесі, бейнелі және сөздік таңба, лейтмотив дегеніміз абзал.

Ерекшеліктер:

- тақырыпты бағдарламалық оқу материалы бойынша талқылауға болады немесе оқытушының қалауы бойынша қосымша материал енгізіледі;
- әр түрлі уақыт мөлшері жұмсалады;
- шығармаларды талдауға басқаша көзқарас, жаңа шығармашылық тапсырмалар, мәселелік диалог қалыптасады.

Интеграция – бұл белгілі бір саладағы жалпылама білімнің бір оқу материалында мүмкіндігінше терең өзара ену, біріктіру.

Кіріктірілген сабақтар білім алушыға өзі өмір сүріп жатқан әлемді, құбылыстар мен заттардың өзара байланысын, өзара көмекті, материалдық және көркем мәдениеттің сан алуан әлемнің болуын жеткілікті кең және айқын түсінуге мүмкіндік береді.

Негізгі екпін белгілі бір білімді меңгеруге емес, қиялды ойлауды дамытуға аударылады. Кіріктірілген сабақтар да оқушылардың шығармашылық белсенділігін міндетті түрде дамытуды талап етеді. Бұл барлық оқу пәндерінің мазмұнын пайдалануға, қоршаған өмірдің құбылыстары мен оқиғаларына сілтеме жасай отырып, ғылымның, мәдениеттің, өнердің әртүрлі салаларынан ақпаратты тартуға мүмкіндік береді.

70-ші жылдары оқушылардың танымдық белсенділігін күшейту, пәнге байланысты жасанды бөлу қайшылығын жою туралы мәселе көтерілді. Оқушы оқу материалын да, қоршаған дүниенің суретін де тұтас қабылдамады. Бұл пәнаралық байланыстарды белсенді іздеуге және оларды саралап оқытуда пайдалануға әкелді. [3].

Кіріктірілген сабақтардың қажеттілігі бірқатар себептермен түсіндіріледі. Біріншіден, балаларды қоршаған әлем олардың алуан түрлілігімен және біртұтастығымен танымал және көбінесе осы бірліктің жеке құбылыстарын зерттеуге бағытталған мектеп циклінің субъектілері бүкіл құбылыс туралы түсінік бермейді, оны оқшауланған фрагменттерге бөледі.

Екіншіден, кіріктірілген сабақтар оқушылардың өз мүмкіндіктерін дамытады, айналадағы шындықты белсенді білуге, себеп-салдар байланысын түсінуге және табуға, логика, ойлау, қарым-қатынас қабілеттерін дамытады.

Үшіншіден, кіріктірілген сабақтарды өткізу формасы стандартты емес және қызықты. Сабақ барысында әртүрлі жұмыс түрлерін қолдану оқушылардың зейінін жоғары деңгейде ұстайды, бұл сабақтың жеткілікті тиімділігі туралы айтуға мүмкіндік береді. Кіріктірілген сабақтар маңызды педагогикалық мүмкіндіктерді ашады.

Мұндай сабақтар барлық кезеңдерінде өте түсінікті, жинақы және ойластырылған болуы керек. Мұндай сабақтар түрлі іс-әрекетке көшу арқылы оқушылардың шаршауын, шамадан тыс жүктемесін басады, танымдық қызығушылығын күрт арттырады, оқушылардың қиялын, зейінін, ойлауын, сөйлеуін, есте сақтауын дамытуға қызмет етеді.

Төртіншіден, қазіргі қоғамдағы интеграция білім берудегі интеграцияның қажеттілігін түсіндіреді. Қазіргі қоғамға жоғары білікті, жақсы дайындалған мамандар қажет. Бұл қажеттілікті қанағаттандыру үшін: білімді, жан-жақты дайындалған мамандарды дайындау төменгі сыныптардан басталуы керек, бұл бастауыш мектепте интеграциялық ықпалдасу арқылы жүзеге асады.

Бесіншіден, пәнаралық байланысты нығайта отырып, шет тілін меңгеруге, бейнелеу өнерін, музыканы тереңдетіп оқытуға, оқушылардың дамытушылық іс-әрекетіне, сонымен қатар қосымша практикалық сабақтарға пайдалануға болатын оқу сағаттары босатылады.

Алтыншыдан, интеграция мұғалімнің өзін-өзі жүзеге асыруына, өзін-өзі танытуына, шығармашылығына мүмкіндік туғызып, қабілеттерінің дамуына ықпал етеді [4].

Кіріктірілген сабақтардың артықшылықтары мынада:

- оқу мотивациясын арттыруға, оқушылардың танымдық қызығушылығын, дүниенің тұтас ғылыми бейнесін қалыптастыруға және құбылысты бірнеше қырынан қарастыруға ықпал ету;

- әдеттегі сабақтарға қарағанда, олар сөйлеуді дамытуға, оқушылардың салыстыру, жалпылау, қорытынды жасау қабілетін қалыптастыруға, оқу процесін белсендіруге, стресс пен шамадан тыс жүктемені жеңілдетуге ықпал етеді;

- пәнді терең түсініп, ой-өрісін кеңейтіп қана қоймай, жан-жақты, үйлесімді және интеллектуалды дамыған тұлға балып қалыптасуына ықпал ету.

- интеграция оқушылардың әртүрлі пәндер бойынша белгілі бір тұжырымдары мен бақылауларын растайтын немесе тереңдететін фактілер арасындағы жаңа байланыстарды табудың көзі [5].

Кіріктірілген сабақтардың құрылымы: түсініктілігімен, жинақылығымен, жинақтылығымен, сабақтың әр кезеңіндегі оқу материалының логикалық өзара байланыстылығымен және материалдың үлкен ақпараттық сыйымдылығымен ерекшеленеді.

Кіріктірілген сабақ көптеген жеке мәселелерді емес, олардың жиынтығын шешеде. Сабақтың формалары әртүрлі болуы мүмкін, бірақ олардың әрқайсысында баланың табиғат берген «белсенді күштерін» (И.Г. Песталоцци) жүзеге асыру үшін жеткілікті материал болуы керек. Кіріктірілген сабақ мұғалімнен мұқият дайындықты, кәсіби шеберлікті және жеке қарым-қатынас руханилығын талап етеді, бұл кезде балалар мұғалімді жақсы қабылдайды (құрмет, сүйіспеншілік, сенім), ал мұғалім балаларға мейірімді (сыпайы, мейірімді, зейінді). Ұстаз балаларға өзінің жан-жақты, ынталы адам екенін танытса, оларға көбірек тәлім береді [6].

Кіріктірілген сабақтың заңдылықтары: бүкіл сабақ автордың жоспарына бағынады; сабақты негізгі идея біріктіреді (сабақтың өзегі); сабақ – біртұтас тұтас, сабақ кезеңдері – бүтіннің үзінділері; сабақтың кезеңдері мен компоненттері логикалық-құрылымдық тәуелділікте; сабаққа таңдалған дидактикалық материал жоспарға сәйкес келеді; ақпарат тізбегі «берілген» және «жаңа» болып ұйымдастырылған және тек құрылымдық емес, сонымен қатар семантикалық байланысты да көрсетеді; құрылымның үйлесімділігіне дәйекті түрде қол жеткізіледі, бірақ параллельді байланысты жоққа шығармайды (бірінші жағдайда әрекеттер тізбегі байқалады, екіншісінде басқа логикалық түрде құрылған ойға сәйкес келетін ілеспе тапсырмалар орындалады).

Көрсетілген заңдылықтарды сақтау сабақты ғылыми-іскерлік құрылыс ретінде қарастыруға мүмкіндік береді, онда мазмұндық жағынан мыналар маңызды: білім мен дағды кешені және оларды еркін пайдалану; зерттелетін және зерттелетін нәрсе арасындағы байланыс; жеке сынақтарды бір жалпыға біріктіру; кемшіліктердің алдын алу.

Қазіргі уақытта әртүрлі интеграциялық әдістер қолданылады. Бұл, ең алдымен, бірнеше оқу пәндерін бір пәнге біріктіру. Бірақ интеграцияны жүзеге асырудың әртүрлі тәсілдері жақсы немесе жаман болуы мүмкін емес. Біреуін жоққа шығарып, екіншісін қолдануға болмайды, бірақ оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, интеграциялық шаралар жүйесін енгізеді.

Мұндай жүйені енгізу оқытудағы саралауды жоққа шығармайды, керісінше дәстүрлі пәндік оқытуды толықтырады, дүниетанымы тұтас, өз білімін өз бетінше жүйелей алатын және әртүрлі мәселелерді шешуге дәстүрлі емес көзқарасы бар кең эрудитті жас тұлғаны тәрбиелеуге ықпал етеді [7].

Оқушының қоршаған әлем туралы тұтас түсінігін қалыптастыру – білім берудің мақсаты. Интеграция оқушыға жүйе ретіндегі әлемнің жекелеген бөліктерінің байланысын көрсететін бірдей білім беруі, баланы оқытудың алғашқы қадамдарынан бастап әлемді барлық элементтері өзара байланысқан біртұтас тұтастық ретінде елестетуге үйретуі керек. Бұл мақсатты іске асыру бастауыш мектептен басталуы керек.

Интеграция да дәстүрлі пәндік білімнің тоғысында жаңа идеяларды алу құралы болып табылады. Ол эрудицияны дсмытуға және академиялық пәндерді оқытуды алмастыруға емес, алынған білімді бір жүйеге біріктіруге бағытталған.

Оқыту мен білім берудегі интеграция үшін қолайлы және қолайсыз факторлар бар. Оң факторларға дәстүрлі білім беруде баланың интеллектісінің дамуында үлкен әлеуетті мүмкіндіктердің болуы жатады.

Бірінші жағымсыз фактор – оқу пәндерінің шектеулі саны – аздаған көлемдегі игерілген білім мазмұны дүниенің нақты бейнесін, оның бөліктерінің өзара байланысын көрсетуі керектігімен өтелуі мүмкін.

Екінші жағымсыз фактор – кіріктірілген курсты ұсынудың қиындығы. Материалды балаларға түсінікті және қызықты етіп беру қажет.

Біріктірілген білім беру мазмұны мәселесінің өзіндік қиындықтары бар. Бірақ сонымен бірге оны шешуді жеңілдететін фактрлар бар. Мысалы, бастауыш мектепте

пәндердің негізгі бөлігін бір мұғалім жүргізеді. Бастауыш сынып мұғаліміне кіріктірілген оқытуға көшу оңайырақ [8].

Интеграция – сабақты белсендіру құралы. Оқыту процесін зерттейтін психологтар кіріктірілген оқыту арқылы идеялар мен принциптердің ұқсастығын әртүрлі пәндерді бөлек оқытуға қарағанда жақсы көруге болады деп есептейді, өйткені алынған ақпаратты бір уақытта әртүрлі салаларда – теориялық, практикалық және қолданбалы қолдану мүмкін болады.

Интеграция жүйе мектептегі барлық оқу пәндерінің сабақтар тақырыптарының біркелкі, тең байланысын болжайды, олардың зерттелуі сабақтың әр кезеңінде өзара байланысты [9].

Интеграцияның негізгі мақсаты – шәкіртте қоршаған әлем туралы тұтас идеяны қалыптастыру, яғни. дүниетанымын қалыптастыру. Білім алушыларды оқыту мен тәрбиелеу мәселелерін сапалы шешуге мүмкіндік беретін оқу үдерісін кешенді құрудың кейбір мүмкіндіктерін қарастырайық:

1. Пән ішілік байланыстардан пән аралық байланыстарға көшу оқушыға іс-әрекет әдістерін бір объектіден екіншісіне ауыстыруға мүмкіндік береді, бұл оқуды жеңілдетеді және дүниенің тұтастығы туралы түсінікті қалыптастырады. Мұндай ауысу пәнішілік байланыстардың белгілі бір білім қоры болған жағдайда ғана мүмкін болатынын есте ұстаған жөн, әйтпесе тасымалдау үстірт және механикалық болуы мүмкін.

2. Пәндік интеграция құрылымында мәселелік жағдаяттардың үлес салмағының артуы оқушының ақыл-ой әрекетін белсендіреді, оқу материалын меңгерудің жаңа жолдарын іздеуге мәжбүрлейді, тұлғаның зерттеушілік түрін қалыптастырады.

3. Интеграция оқушыға мақсаттан нәтижеге дейін іс-әрекетті орындаудың бүкіл процесін бір уақытта қадағалап отыруға, жұмыстың әрбір кезеңін мағыналы қабылдауға мүмкіндік беретен жалпылау білімінің үлесін арттыруға әкеледі.

4. Интеграция сабақтың ақпараттық мүмкіндігін арттырады.

5. Интеграция әртүрлі пәндерді оқу кезінде студенттердің белгілі бір бақылаулары мен тұжырымдарын растайтын немесе тереңдететін жаңа факторларды табуға мүмкіндік береді.

6. Интеграция шәкірттердің оқуын ынталандыру құралы болып табылады, оқушылардың оқу-танымдық белсенділігін белсендіруге көмектеседі, стресс пен шаршауды жеңілдетуге көмектеседі.

7. Оқу материалын кіріктіру оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді, алған білімдерін нақты жағдайда қолдануға мүмкіндік береді, мәдениетке тәрбиелеудің маңызды факторларының бірі, табиғатқа, адамдарға, өмірге мейірімді қарым-қатынасқа бағытталған тұлғалық қасиеттерді дамытудың маңызды құралы болып табылады.

Мұндай сабақтар барлық кезеңдерінде өте түсінікті, жинақы және ойластырылған болуы керек. Мұндай сабақтар мидың шаршауын төмендетеді, балаға жеке тұлға ретінде қолайлы жағдай жасайды, оқудың табыстылығын арттырады, белгілі бір пәнді ұнатпайтындар санатына жатқызу жағдайын болдырмауға мүмкіндік береді. [10].

Интеграция әртүрлі формада және әртүрлі деңгейде жүзеге асырылуы мүмкін болғандықтан, сабақты кіріктірілген деп бағалау үшін екі (бірнеше) мұғалімнің қатысуы немесе бір сабақта барлық кіріктірілген пәндер бойынша материалды міндетті түрде пайдалану қажет деп ойлауға болмайды.

Интеграцияның негізі, мысалы, оқушылардың жалпы білім беру дағдылары мен дағдыларын дамыту үшін мұғалімдердің бірлескен күш-жігерінің қажеттілігі және пәндерді жеке оқытудың мүмкін еместігі, олардың тақырыптарының ортақтығы, зерттелетін объектілер мен құбылыстардың ұқсастығы, оқу бағдарламаларына енгізілген жетекші идеялардың бірлігі болуы мүмкін.

Студенттерге қолайлы және дәстүрлі емес бірлескен оқыту жағдайы мұғалімдер үшін әрқашан оңай бола бермейді. Мұғалім үшін, мысалы, сабақта екі мұғалім де қатысып, сабақты өткізуде белсенді рөл атқаратын кіріктірілген сабақтың бұл түрі болуы мүмкін. Бұл сабақтың барлық кезеңдері мен эпизодтарының бірізділігін де, мұғалімдер арасында жақсы

өзара түсіністікті де талап етеді. Жұмысқа екі адам белсенді қатысатын кез келген бизнестегі сияқты, темпераменттердің сәтті үйлесуі қажет.

«Пәндердің интеграциялық қоғамдастығына» қатысушылардың әрқайсысы өзінің алдында тұрған жаңа нәрсені түсінуі керек: мұғалім өз сабақтарын жалғыз өзі дамыту мүмкін еместігіне бірден үйренбеуі мүмкін, ол басқа ғылымның, басқа пәннің мәселелері мен жаңалықтарынан үнемі хабардар болуы керек; біріктірілген оқыту тәжірибесі жүктеп отырған жаңа міндеттерге ғана емес, сонымен бірге ол ашатын жаңа мүмкіндіктерге де үйрену психологиялық тұрғыдан қиын. Мұғалім оқушылардың жаңа білім мен дағдыларды меңгеруіне үнемі қолдау көрсететін жайлылыққа бірден үйреніп қалмайды. Сіз басқа біреудің тақырыбынан материалды көшіру әдетінен бірден айырылмайсыз, мұны «пәнаралық» байланыстар тәжірибесі сізге үйретеді. Жаңа технологияны қолдану барысында мұғалім кейде оқушылардың қажетті ақпаратты қаншалықты тез меңгеріп, қажетті дағдыны меңгергеніне таң қалады [11].

Барлық элементтерді біріктіруге болады. Математика мен орыс тілі жалпылау, бекіту және қайталау процесінде жақсырақ біріктірілген. Әдебиет пен гуманитарлық пәндер оқу материалының кез келген кезеңінде барлық пәндермен біріктірілген. Барлық элементтерді біріктіруге болады. Математика мен орыс тілі жалпылау, бекіту және қайталау процесінде жақсырақ біріктірілген. Әдебиет пен гуманитарлық пәндер оқу материалының кез келген кезеңінде барлық пәндермен біріктірілген. Кез келген мұғалімнің интеграцияны кеңейту мен тереңдетудегі белсенді жұмысы оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу, олардың шығармашылық ақыл-ой операцияларына қабілеттерін дамыту міндеттерін жан-жақты шешудің маңызды жолдарының бірі болып табылады.

Кіріктірілген сабақтар жас мұғалімдерді жаңашылдығымен және мектеп курсына баламалы идеялар мен стандартты емес тәсілдерді енгізу мүмкіндігімен баурап алады. Олар ғылымды оқшау оқытудың барлық кемшіліктерін іс жүзінде білетін тәжірибелі мұғалімдерді де шабыттандырады.

Кіріктірілген сабақ – арнайы ұйымдастырылған сабақ, оның мақсатына әр түрлі пәндерден алынған білімді біріктіру арқылы ғана жетуге болады, кез келген шекаралық есепті қарастыру мен шешуге бағытталған, оқушылардың зерттелетін мәселені тұтас, синтезделген қабылдауына қол жеткізуге мүмкіндік беретін, әртүрлі ғылымдардың әдістерін үйлесімді біріктіретін, практикалық бағыттылығы бар [12].

Қорытынды

Осы мақаланы жазу барысында орын алған интеграциялық үдерістерді зерттеу бұл құбылыстың жүріп өткен жолы туралы ортақ түсінік жоқ деген қорытындыға келдік. Бұл құбылыс туралы көптеген пікірлер мен көзқарастар бар. Көбінесе интеграция «ортақ белгісі» жоқ жеке құбылыстардың оқу процесіндегі механикалық байланысы ретінде түсініледі. Осының салдары ретінде интеграциялық үдеріс көптеген шешілмеген мәселелермен бетпе-бет келеді, олардың негізгілері бүгінгі күні: қалай интеграциялануға болады? Нақты материалды, нақты мазмұнды таңдау мәселесіне келгенде қиындық туындайды. Мектеп бағдарламасына кіріктірілген курстар мен сабақтарды енгізу өте қиын. Бүгінгі күні әзірленген бағдарламалар, оқулықтар, әдістемелік ұсыныстар жоқ; алайда білім берудегі интеграция кең ауқым мен танымалдыққа ие болуда. Бірақ қазіргі мектептегі интеграция идеясының өміршеңдігін анықтаудағы басты мәселе кадрларды дайындау мәселесі болып қала береді. Мамандарды даярлаудың қазіргі жүйесі осы тәсілдерді оқу-тәрбие процесінде өзінің практикалық іс-әрекетінде қолдана алатын жалпы білімді мұғалімді дайындай алмайды. Бір айта кетерлік жайт, интеграция мәселесін зерттеуге кіріскен тәжірибелі ұстаздар баспасөз беттерінде өз ойларын ортаға салды. Бұл интеграцияның дамуы үшін оң факт.

Интеграция мәселелері бойынша әдебиеттерді зерттеп, қорытындылай келе, біз бұл мәселенің маңыздылығына және оның мектеп тәжірибесіндегі маңыздылығына көз жеткіздік. Шынында да, интеграциялық үдеріс кездейсоқ пайда болған жоқ. Бұл білім берудің сапалы жаңа кезеңінде пәнаралық байланыстарды іске асырудың жоғары

формасын білдіретін ұзақ қалыптасу кезеңі. Бірақ интеграцияны теріс пайдалану жағымсыз нәтижелерге әкелуі мүмкін екенін атап өткен жөн. Сондықтан интеграция тек бірқатар жағдайларда ғана мүмкін болатынын білу қажет: кіріктірілген оқу пәндеріне сәйкес ғылымдардың байланысы; зерттеу объектісінің сәйкестігі немесе жақындығы; құрылыстың жалпы әдістері мен теориялық түсініктерінің болуы. Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні - қазір білім ордаларында пәндерді интеграциялау – жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға мүдделі тұлғаларға, сондай-ақ негізгі мұғалімдік білім беру мәселелерімен айналысатын әрбір адамға қажет үрдіс, уақыттың талабы дегеніміз абзал.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Уваров, А.Ю. Сандық білім беру ресурстарының жалпыға қолжетімді жинағына жету жолында / А.Ю. Уваров//Информатика және білім. – 2005. – № 7. – Б.3-13.
2. Филиппов, В.Н. Интеграция: сән немесе нақты қажеттілік? / В.Н. Филиппов // Мұғалімдер газеті. – 2006. – № 3. – 6-7 б.
3. Иванова, М.А. Информатика сабағындағы пәнаралық байланыс / М.А. Иванова, И.Л. Карева // Информатика және білім. – 2005. – № 5. – 17-20 б.
4. Воронина, Т.П. Жаңа ақпараттық технологиялар дәуіріндегі білім / Т.П.Воронина – М.: АМО, 2008. – 147 б.
5. Иванцова, В.И. Ғылымды негізгі білім беру жүйесіне енгізу идеясын жүзеге асыру (бастауыш мектепте) / В.И. Иванцова // Бастауыш мектеп. – 2005. – № 2. – 51-53 б.
6. Глинская, Е.А. Оқытудағы пәнаралық байланыс / Е.А. Глинская, С.В. Титова. – 3-ші басылым. – Тула: Ақпарат, –2007. – 44 б.
7. Браже Т.Г. Қазіргі мектептегі пәндерді интеграциялау//Мектептегі әдебиет. – 1996. – № 5.
8. Рахмеева, О.М. «Шағын кәсіпкерлік және информатика негіздері» интеграцияланған курсы / О.М. Рахмеева // Информатика және білім. – 2005. – № 8. – Б. 85.
9. Моргун В.Ф. Интеграция және саралап оқыту: тұлғалық және технологиялық аспектілер // Мектеп технологиялары. – 2003. – № 3.
10. Науменко В.В., Тараныкина О.Ф. Қазіргі мектептегі саралап оқыту / Болашақ мұғалім педагогика мәселелері туралы: дәрістер курсы. – Волгоград, 1995 ж.
11. Рыбникова М.А. Әдебиеттік оқыту әдістемесі туралы эсселер. – М., 1985 ж.
12. Педагогикалық энциклопедия. – 1999 ж.

REFERENCES:

1. Uvarov, A.Ĭu. Sandyq bılım беру resurstarynyń jalpyǵa qoljetımdı jınaǵyna jetu jolynda [Towards a publicly accessible collection of digital educational resources] / A.Ĭu. Uvarov//İnformatika jäne bılım. – 2005. – № 7. – B.3-13.
2. Filipov, V.N. İntegrasiya: sän nemese naqty qajettılık? [Integration: fashion or real necessity?] / V.N. Filipov // Mũǵalımdır gazeti. – 2006. – No 3. – 6-7 b.
3. İvanova, M.A. İnformatika sabaǵındaǵy pänaralyq bailanys [Interdisciplinary communication in computer science lessons] / M.A. İvanova, İ.L. Kareva // İnformatika jäne bılım. – 2005. – № 5. – 17-20 b.
4. Voronina, T.P. Jaña aqparattyq tehnologialar дәuirindeǵy bılım [Education in the era of new information technologies] / T.P.Voronina – M.: AMO, – 2008.-147b.
5. İvansova, V.İ. Ĝylymdy negızǵy bılım беру jüiesine engizu ideiasyn jüzege asyru (bastauys mektepte)[Implementing the idea of introducing science into the basic education system (in primary school)] / V.İ. İvansova // Bastauys mektep. – 2005. – № 2. – 51-53 b.
6. Glinskaia, E.A. Oqytudaǵy pänaralyq bailanys [Interdisciplinary communication in teaching] / E.A. Glinskaia, S.V. Titova. – 3-şı basylım. – Tula: Aqparat, –2007. – 44 b.

7. Braje T.G. Qazırgı mekteptegı pänderdı integrasialau [Integration of subjects in modern schools] //Mekteptegı ädebit. – 1996. – № 5.
8. Rahmeeva, O.M. «Şağyn käsıpkırlık jäne informatika negızderı» integrasialanğan kursy [Integrated course "Fundamentals of Small Business and Informatics"] / O.M. Rahmeeva // İnformatika jäne bılım. – 2005. – No 8. – B.85.
9. Morgun V.F. İntegrasia jäne saralap oqytu: tūlğalyq jäne tehnologialyq aspektler [Integration and differentiated learning: personal and technological aspects] // Mektep tehnologialary. – 2003. – № 3.
10. Naumenko V.V., Taranykina O.F. Qazırgı mekteptegı saralap oqytu / Bolaşaq mūğalım pedagogika мәseleleri turaly: dārister kursy [Differentiated teaching in modern schools / On the problems of future teacher pedagogy: a course of lectures]. – Volgograd, – 1995 j.
11. Rybnikova M.A. Ädebittik oqytu ädistemesı turaly eseler [Essays on literary teaching methodology]. – M., – 1985 j.
12. Pedagogikalyq ensiklopedia. – 1999 j.

ОСОБЕННОСТИ ИНТЕГРИРОВАННЫХ УРОКОВ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСТОРИИ

Жуманова А.З.

«Гуманитарный колледж города Уштобе», Республика Казахстан, г. Уштобе
*e-mail: ayzhan.zhumanova@inbox.ru

В статье утверждается, что интеграция является методологической основой современного образования. Более конкретно рассматриваются особенности интегрированных уроков в преподавании литературы и истории. Методологической основой интегрированного подхода к обучению является формирование знаний об окружающем мире и его закономерностей в целом, а также установление внутрипредметных связей в усвоении основ наук. В этой связи интегрированным уроком называют любой урок со своей структурой, если для его проведения привлекаются знания, умения и результаты анализа изучаемого материала методами других наук, других учебных предметов. Интегрированные уроки могут проводиться на разных уровнях: понятийно-информационный и бинарный. Цель интегрированных уроков истории и литературы – изучение событий истории и освещение их в литературе. Задачи данных уроков следующие: научить искать связи между фактами, событиями, явлениями; делать выводы философские, политические, экономические; научить анализировать, сравнивать, сопоставлять, обобщать; научить ребят извлекать нравственные уроки из осмысленных событий и явлений историками и литераторами. Сегодняшняя молодежь — это будущие лидеры нашего общества, поэтому мы помогаем им стать всесторонне развитыми, широко мыслящими гражданами.

Ключевые слова: интеграция, понятийно-информационный уровень, бинарный уровень, интегрированные уроки.

FEATURES OF INTEGRATED LESSONS IN TEACHING LITERATURE AND HISTORY

A.Z. Zhumanova

«Humanities College of the city of Üshtöbe», Republic of Kazakhstan, Üshtöbe

**e-mail: ayzhan.zhumanova@inbox.ru*

This article argues that integration is a methodological basis for modern teaching. More specifically, the features of integrated lessons in teaching literature and history are discussed. The methodological basis of the integrated approach to learning is the formation of knowledge about the surrounding world and its laws in general, as well as the establishment of intra-subject connections in the assimilation of the basics of science. In this regard, an integrated lesson is any lesson with its own structure, if knowledge, skills and results of analysis of the studied material by methods of other sciences, other subjects are used for its implementation. Integrated lessons can be conducted at different levels: conceptual-informational and binary. The goal of integrated lessons of history and literature is to study historical events and their coverage in literature. The objectives of these lessons are as follows: to teach to look for connections between facts, events, phenomena; to draw philosophical, political, economic conclusions; to teach to analyze, compare, contrast, generalize; to teach children to extract moral lessons from meaningful events and phenomena by historians and writers. Today's youth are the future leaders of our society tomorrow, so we contribute to their formation as well-rounded, broad-minded citizens.

Keywords: *integration, conceptual and informational level, binary level, integrated lessons.*